

Одговорно живљење у грађанском друштву

ТЕМА 1: ГРАЂАНИН, ЊЕГОВА ПРАВА И ОДГОВОРНОСТИ, НАСИЉЕ И МИР У ОКОЛИНИ

ЉУДСКА ПРАВА

„Сви људи рођени су слободни, са једнаким достојанством и правима” – члан 1 Опште повеље о људским правима

Питања за полазнике

Зашто су људска права неotuђива?
Зашто су људска права универзална?
Зашто су људска права недељива?

Питања за полазнике

Зашто је потребно познавати права деце?
Зашто је неопходно да се права деце посебно издвоје, нагласе и штите?
(рањивост деце и дисбаланс моћи)
На који начин одрасли треба да пруже подршку остваривању права деце?

- области права

а) Право на рад и права из радног односа

„Свако има право на рад“ – Устав РС
Сваком је под једнаким условима доступно свако радно место
Забрана принудног рада
Право на штрајк
Право на одговарајућу зараду
Право на материјално обезбеђење за време привремене незапослености
Право на ограничено радно време (40 часова недељно, дневни, недељни и годишњи одмор,
Право на заштиту на раду (посебна заштита жена, особа са инвалидитетом и омладине)
Право на одговарајуће услове рада

б) Право на пензију

Лична пензија
Породична пензија
Инвалидска пензија

в) Право на образовање

Право сваког лица на образовање прокламовано је чланом 71. Устава Републике Србије.

Право на бесплатно основно образовање и васпитање ученика и одрасли

Право на бесплатно средње образовање редовних и ванредних ученика под једнаким условима,

Право на избор школе

Право на образовање на свом језику

Право на заштиту података о личности

Право на јавну исправу

г) Социјална заштита и заштита породице и деце

Услуге социјалне заштите:

Услуге дневног збрињавања и подршке корисницима: *Клубови, Дневни боравак, Помоћ у кући, Свратиште*

Услуге подршке за самосталан живот; Становање уз подршку; Персонална асистенција;

Саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге

Услуге смештаја: *Домски смештај, Смештај у другу породицу, Прихватилиште*

Материјална подршка: Новчана социјална помоћ, Додатак за помоћ и негу другог лица, Право на увећани додатак за помоћ и негу другог лица, Помоћ за оспособљавање за рад, Други облици материјалне подршке

Заштита породице и деце

Осниовна права по Закону о финансијској подршци породици са децом

Накнада зараде за време породичног одсуства

родитељски додатак

дечији додатак

д) Здравствена права

Устав РС утврђује да свако има право на заштиту здравља

Право на заштиту здравља

Право на бесплатну основну здравствену заштиту деца, трудница и старих лица

Право на заштиту животне средине

Заштита природе за будуће генерације

Контрола коришћења природних добара

Забрана пушења на јавном месту

USLUGE SOCIJALNE ZAŠTITE

Република Србија
МИНИСТАРСТВО РАДА
И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ

STALNA KONFERENCIJA
GRADOVA I OPŠTINA

Projekat Podrška lokalnim zajednicama za ostvarivanje socijalne inkluzije sprovode CLDS, SKGO i IMG uz podršku Ministarstva spoljnih poslova Kraljevine Norveške.

Šta su usluge socijalne zaštite?

Usluge socijalne zaštite su aktivnosti pružanja podrške i pomoći građanima i njihovim porodicama radi poboljšanja, odnosno očuvanja kvaliteta života, otklanjanja ili ublažavanja rizika, nepovoljnih životnih okolnosti, kao i razvoja potencijala korisnika za samostalan život u zajednici.

Grupe usluga socijalne zaštite

Usluge procene i planiranja

Ovu grupu usluga pruža centar za socijalni rad koji vršeći procenu stanja i potreba korisnika iz posebno osjetljivih grupa omogućava pristup uslugama socijalne zaštite svima pod jednakim uslovima i po definisanim kriterijumima za besplatno ili korišćenje usluge socijalne zaštite uz participaciju u ceni usluge.

Dnevne usluge u zajednici

2. Dnevni boravak

Dnevni, grupni boravak, nega i podrška deci i mladima sa teškoćama u razvoju, koji žive u porodičnom okruženju.

Dnevni boravak sa različitim programima organizuje se i za decu i mlade u sukobu sa zakonom ili za stare kojima je potreba dnevna nega i nadzor.

3. Pomoć u kući

Pomoć u kućnim poslovima i dnevnim aktivnostima starim licima i osobama sa invaliditetom, koja im olakšava život u njihovim domovima.

4. Svrtište

Povremeno dnevno zbrinjavanje dece i mladih koji žive i rade na ulici.

Usluge podrške za samostalan život

5. Stanovanje uz podršku

Zajedničko, grupno, stanovanje osoba sa invaliditetom ili mladih bez roditeljskog staranja, uz stalnu i svakodnevnu podršku za samostalan život i/ili osamostaljivanje.

6. Personalna asistencija

Pomoć osobi sa invaliditetom u svakodnevnom životu i radu koju pruža izabrani, lični asistent.

Savetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge

Savetovanje; porodična terapija; medijacija; intenzivne usluge podrške porodici u situaciji krize; SOS telefoni; savetovanje i obuka roditelja, hranitelja i usvojitelja...

Usluge smeštaja

8. Prihvatište

Privremeni smeštaj za decu i odrasle žrtve porodičnog nasilja, decu i odrasle žrtve trgovine ljudima, odrasle beskućnike i porodice i pojedince u vanrednim kriznim situacijama.

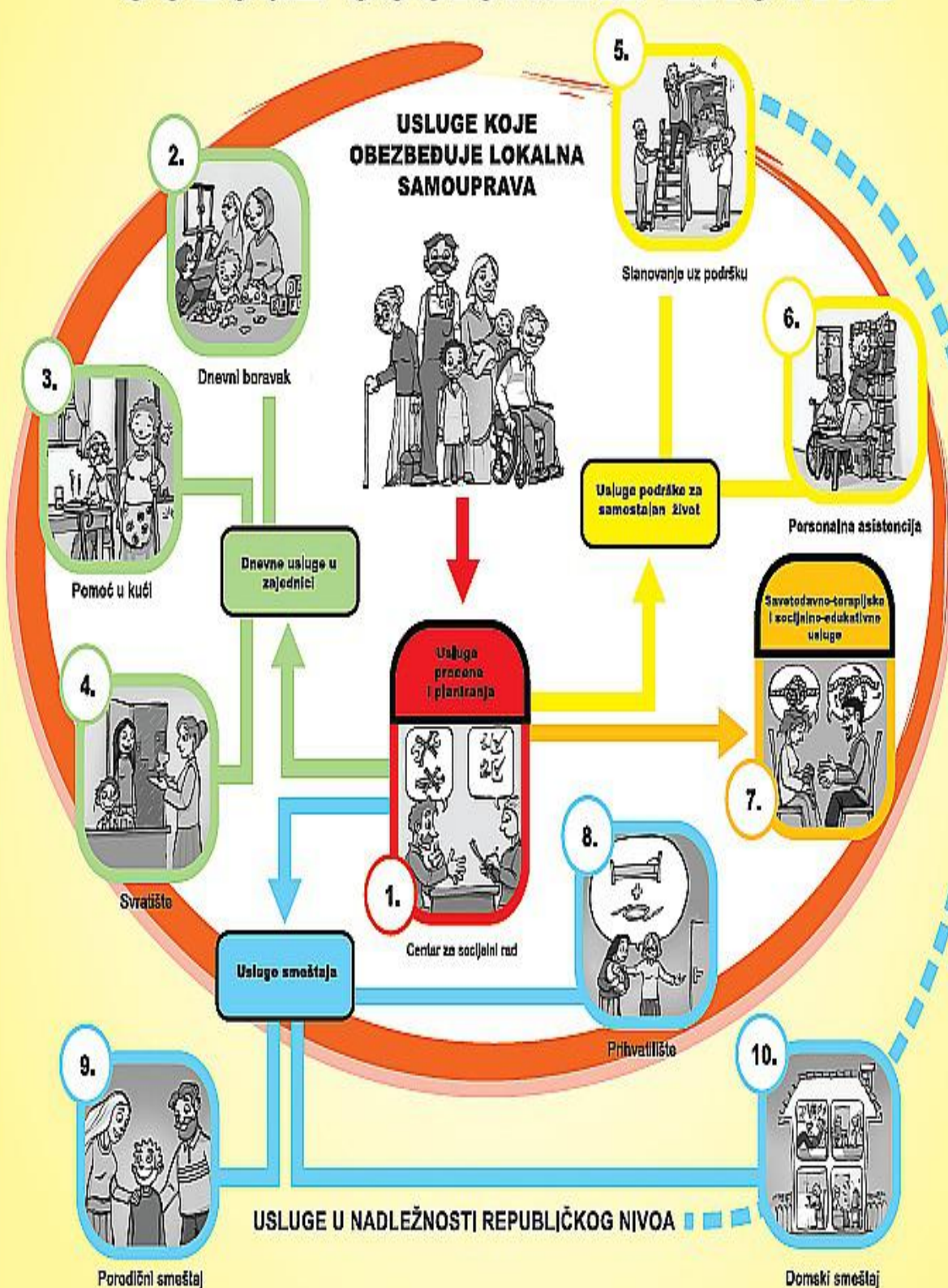
9. Porodični smeštaj

Odrastanje u porodičnom okruženju dece i mladih koji ne mogu da žive sa svojim roditeljima. Smeštaj u drugu porodicu obezbeđuje se i starim licima i osobama sa invaliditetom koji ne mogu da žive samostalno ili u svojoj porodici.

10. Domski smeštaj

Kada ne postoji druga mogućnost za zbrinjavanje obezbeđuje se domski smeštaj za decu i mlade, osobe sa invaliditetom i stara lica.

USLUGE SOCIJALNE ZAŠTITE

I T1.4.- картица А

ПРАВА КОЈА СЕ ОСТВАРУЈУ У МОЈОЈ ПОРОДИЦИ

Чланови породице-домаћинства

Права

1. _____

1. Право на рад и права из радног односа

2. _____

2. Право на пензију

3. _____

3. Услуге социјалне заштите

4. _____

4. Материјална подршка

5. _____

5. Заштита породице и деце

6. _____

6. Право на образовање

7. _____

7. Здравствена права

8. _____

I T1.5 – картица Б

ИНСТИТУЦИЈЕ НАДЛЕЖНЕ ЗА ИЗДАВАЊЕ ДОКУМЕНАТА

Документа

Институције

1. Извод из матичне књиге рођених

1. _____

2. Уверење о држављанству РС подносиоца захтева

2. _____

3. Фотокопије личних карата одраслих чланова

3. _____

4. Пријава пребивалишта за децу

4. _____

5. Фотокопија оверене здравствене књижице подносиоца

5. _____

6. Потврда о приходима у 3 месеца за све чланове домаћ.

6. _____

7. Потврда о катастарским приходима (из места рођења и места пребивалишта)

7. _____

8. Пореско уверење из места пребивалишта о имовинском стању домаћинства 8. _____

9. Доказ о незапослености 9. _____

10. Школске потврде, тј. надлежне здравствене установе о разлозима за нередовно школовање 10. _____

11. Докази о чињеницама у вези непокретности, као и стамбеног простора 11. _____

12. Фотокопија картице текућег рачуна 12. _____

Поштовани полазници,

Пред вама се налазе **три групе** питања. Ова питања имају за циљ да вам помогну да јасније сагледате колико и како користите могућности које вам јавне информације и средства која их преносе (дневне и недељне новине, радио, телевизија, интернет, разне овлашћене службе информисања и сл) пружају у решавању ваших свакодневних проблема, повећању квалитета информација на које се у таквим приликама ослањате, побољшању ваше укупне информисаности о свему ономе што је важно за живот одраслог човека и одговорног грађанина.

Молимо да на прву групу питања одговорите **на самом почетку** наставе из предмета *Одговорно живљење у грађанском друштву* у трећем циклусу функционалног основног образовања одраслих.

ПРВА ГРУПА ПИТАЊА

1. Дневне новине које најрадије читам су:

.....

.....

2. Ове новине ми се допадају зато што:

.....

.....

3. Највише ме занимају текстови о:

.....

.....

.....

4. Када би било могућности да купујем, занимало би ме да читам и:

.....

.....

5. Моја најомиљенија радио станица је:

.....

6. Омиљена радио емисија ми је:

.....

7. Телевизија коју највише волим је:

.....

8. На телевизији највише волим да гледам ове емисије:

.....

.....

9. Ове емисије волим да слушам и гледам зато што:

.....

.....

Молимо да на другу групу питања одговорите **у току наставе**, док учите предмет *Одговорно живљење у грађанском друштву*, посебно кад разговарате о средствима информисања и информацијама, после сваке веће теме или целине. Погледајте питања и убележите све што сте доживели или регистровали као промену, посебно ако је до промене дошло зато што сте сазнали и научили нешто више о информацијама и средствима информисања.

ДРУГА ГРУПА ПИТАЊА

Ако, када Вам је то потребно за учење, или када желите да сазнате нешто више о теми која Вас интересује користите и текстове из дневне штампе, недељних или месечних ревија, наведите:

1. Које дневне новине користите?

.....

.....

2. Које текстове читате?

.....

.....

.....

3. Које недељне новине користите?

.....

.....

4. Које текстове у њима читате?

.....

.....

.....

5. Које радио или телевизијске емисије слушате или гледате?

.....

.....

.....

6. Раније нисам, али сада пратим ове дневне новине:

.....

.....

7. Сада више него раније, на телевизији гледам ове емисије:

.....

.....

8. Раније ме ове недељне новине нису посебно занимале, а сада их погледам кад ми се укаже прилика:

.....

.....

9. Најзначајније промене које видим у свом односу и погледима на дневне новине, радио и телевизију су:

.....

.....

.....

.....

Молимо да на трећу групу питања одговорите **на крају наставе** из предмета *Одговорно живљење у демократском друштву*.

ТРЕЋА ГРУПА ПИТАЊА:

Опишите укратко које сте новине, радио или телевизијске канале или емисије читали, слушали или гледали кад је било потребно да се обавестите, да нешто научите или да сазнате нешто више о некој интересантној теми (ако овде немате довољно простора, наставак одговора забележите на посебном папиру, или на компјутеру у посебном документу):

.....

.....

.....

.....

2. Које све справе умете да користите када желите да дођете до неке информације или да нешто научите?

.....

.....

.....

3. Када би у комшилуку почео да се проноси глас како ће ускоро сви морати да купе нове струјомере, шта бисте предузели да бисте знали да ли су то само гласине?

.....

.....

.....

4. Било би потребно да новине чешће и више пишу о следећим темама:

.....

.....

.....

5. На телевизији ми недостају емисије које би се бавиле овим темама:

.....

.....

.....

6. Сада више него раније користим новине, радио, телевизију и интернет кад треба нешто да сазнам или научим

ДА НЕ

7. Умем да користим различите справе да дођем до информације која ми је потребна

ДА НЕ

8. Са колегама на послу и у школи, као и са пријатељима, често разговарам о актуелним темама о којима се говори у новинама, на радију и телевизији

ДА НЕ

9. Сада чешће него раније користим интернет и различите странице на интернету да сазнам оно што ме занима или што ми је потребно

ДА НЕ

10. Када о актуелним темама или ономе што ме занима разговарам са колегама и пријатељима, осећам се сигурније и „поткованије“ него пре

ДА НЕ

11. Када ми је потребно да нешто научим, умем да одаберем и да као извор користим одговарајуће средство јавног информисања

ДА НЕ

12. Умем да користим српску верзију Википедије када имам приступ интернету и када ме нешто посебно занима

ДА НЕ

12. Знам како да забележим и сачувам неки податак или информацију, ако мислим да ће ми бити потребна или ако је сматрам важном или интересантном

ДА НЕ

13. Када ме укућани питају како или откуда нешто могу да науче, често умем да им помогнем

ДА НЕ

14. Сада боље него раније разумем неке догађаје у својој ближој или даљој околини	ДА	НЕ
15. Увиђам да постоје проблеми које можемо и сами да решавамо, не чекајући да их за нас реши неко други	ДА	НЕ

ТЕМА 3: ФУНКЦИОНИСАЊЕ РЕПУБЛИЧКЕ ВЛАСТИ И ЛОКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ, ГРАЂАНСКА ИНИЦИЈАТИВА И АКТИВИЗАМ

I T3.1.

Шта је демократија?

Да бисмо одговорили на ово основно питање, представимо себи једно људско друштво. Једно овакво људско друштво, које познаје свако он нас је породица коју чине отац, мајка и дете. Једна таква породица станује заједно, једе заједно, живи заједно. При том настају проблеми, које сви познајемо. Ко ће изнети смеће, који ће се програм на телевизији гледати и слични. Ко одлучује шта ће се учинити?

Ту постоје две могућности. Једна је да одлучује појединац, јер се он може супротставити осталим члановима породице. Тако, нпр. онај ко држи даљински управљач од телевизора у руци, одлучује који ће се програм гледати на телевизији. Али, може бити и другачије. Могу одлучивати сви заједно. У нашем примеру постоји, дакле, могућност да се породица одлучи за један програм, а онај ко у руци има даљински управљач само бира програм који су сви заједнички одабрали.

Једнако као у нашој малој породици проблеми заједничког живљења постоје и у већим заједницама као што је становништво једне државе. И у тим заједницама морају се донети одлуке. Међутим, ту се не ради о телевизијском програму, него о државном програму, дакле, о ономе што се дешава у оквиру једне државе.

У оквиру државе постоје исте могућности које смо имали у оквиру наше мале породице. И овде је прва могућност да једна особа одређује шта ће се радити, односно она особа која у руци има даљински управљач. Назовимо ту особу једноставно владар, јер он влада државом, односно одређује програм. Овај владар има велику моћ и влада остатком људи, становништвом државе. При томе становништво нема шта пуно да каже, оно једва да има нека права. Оно не долази у посед даљинског управљача и због тога мора допустити владару да самостално одлучује о програму.

Неправедно, зар не? Али, постоји и друга могућност. Могућност по којој сваки човек има права, а самим тим и мало моћи. Сви заједно одлучују ко ће бити владар којем на одређено време дају своју моћ, да би он могао почети са владиним програмима. Ипак, владар то може само ако је становништво сагласно с тим. Он не може почети са неким програмом који ограничава или одузима права становништву.

То себи можемо представити на следећи начин. Сваки грађанин има једну батерију. Онда они пронађу неког од владара којем дају велики даљински управљач. А том даљинском управљачу потребно је много батерија да би могао функционисати. Због тога грађани

владару посуђују своје батерије. Дакле, владар може користити даљински управљач само онолико дуго колико му грађани посуђују своје батерије.

Кад се батерије испразне, а владар не добије нове од својих грађана, онда он не може више владати. У сваком случају грађани треба добро да размисле пре одлуке да ли ће или неће свом владару дати нове батерије.

То су два начина како може изгледати заједнички живот грађана и владара. За обе форме може се наћи мноштво примера. Прва могућност, диктатура, у којој грађани једва да имају нека права, била је присутна у Европи до краја 18. века. Тек тада људи су почели схватати неправедности тог система.

Тек тада унутар Европе проширила се друга могућност, демократија - са батеријама - иако је она сама стара већ 2000 година. У 20. веку она се почела примењивати у све више земаља широм света.

I ТЗ.2.

Надлежности општине

Послови којима се бави општина су најчешће следећи:

- ☛ **комуналне делатности** (снабдевање водом, одржавање чистоће, коришћење пијаца, паркова, паркиралишта, депонија и других јавних површина, јавна расвета...);
- ☛ **урбанизам** (доношење урбанистичких планова, старање о одржавању стамбених зграда и путева од локалног значаја, уређивање и коришћење градског грађевинског земљишта и др.);
- ☛ **саобраћај** (градски и приградски друмски превоз путника, ауто-такси превоз, превоз водом на територији општине);
- ☛ **заштита и унапређење животне средине** (доношење планова и програма заштите и утврђивање посебне накнаде за ову сврху);
- ☛ **образовање, здравство, култура, спорт** (оснивање установа из ове области и праћење и обезбеђивање њиховог функционисања);
- ☛ **економски развој** (подстицање економског развоја, а нарочито туризма, угоститељства, занатства и трговине);
- ☛ **информисање** (обезбеђивање јавног информисања од локалног значаја).

I ТЗ.3.

Кораци планирања локалне акције

Прикупљање података. Упознавање са стањем локалне заједнице како бисмо сагледали могуће проблеме. Прикупљање података је активност која траје све време наше акције. Кад дефинишемо проблем и даље прикупљамо податке који могу бити од значаја за реализацију акције.

Дефинисање проблема. Свако планирање почиње прецизним дефинисањем проблема из нашег окружења.

Формулисање циљева. После формулисања проблема постављамо циљеве. Циљ представља одређену промену коју желимо постићи у неком дужем периоду (година и

више). Циљеви морају бити одређени, мерљиви, достижни, реални/релевантни, временски одређени.

Формулисање задатака. Задаци представљају кораке ка остварењу циља. Морају се поставити тако да буду одређени, мерљиви, достижни, реални/релевантни, временски одређени.

Планирање надгледања и оцењивање. Након постављених циљева и задатака треба одредити неке показатеље на основу којих ћемо знати да је оно што радимо успешно и у којој мери.

Одређивање циљних група. Циљне групе представљају доносиоце одлука који нам могу помоћи у решавању постојећег проблема, али истовремено и оне групе и појединце на које желимо утицати реализацијом наше акције. То су групе људи који могу директно утицати на остваривање жељене промене у окружењу, али и они који имају утицаја на директне доносиоце одлука (пријатељи и рођаци, медији, представници верских заједница...). Важно је идентификовати на који начин која група може утицати на остварење промене.

Изградња подршке. Што је подршка шира веће су шансе за успех. У том смислу, чланови групе која ради на решавању одређеног проблема треба да стварају савезе са својим истомишљеницима, донаторима, локалним удружењима грађана, професионалним удружењима, локалним институцијама и појединцима који подржавају промену и огли би се прикључити акцији.

Осмишљавање поруке. Поруке осмишљавати тако да одговарају различитим циљним групама. Поруком желимо убедити примаоца да подржи нашу акцију. Три су важна питања на која треба одговорити када се осмишљава порука: Кома је намењена порука? Шта желимо постићи њоме? Шта желимо да прималац поруке уради као резултат наше поруке (да предузме акцију/да промени понашање).

Одабир канала комуникације. Избор најадекватнијег медија за пренос порука зависи од циљне групе којој се обраћамо. Канали комуникације које групе грађана најчешће користе су комплети за штампу (лифлети, памфлети, леТци, плакати), саопштења за јавност, конференције за новинаре, јавне дебате, конференције, трибине...

Прикупљање средстава. Средства треба прикупити како би се покрили трошкови везани за реализацију активности, као и за техничке трошкове нпр. путовања, материјал за састанке, телефонски трошкови и сл. Стратегију прикупљања средстава важно је стварати од самог почетка планирања акције како би се идентификовали потенцијални донатори.

Израда плана акције. Када разрадимо стратегију и прикупимо средства за реализацију акције, треба да израдимо акциони план. Он треба да садржи листу неопходних активности и задатака, особе задужене за извршење тих активности, време/рокове, потребна средства. Акциони план је веома важна ставка планирања акције, јер се кроз његову израду најлакше могу видети добре и лоше стране наше организације, тако да их можемо на време сагледати и исправити.

Демократија је власт/владавина народа (право сваког грађанина да учествује у одлучивању о јавним, државним пословима).

Грађански активизам је учешће грађана у решавању питања од заједничког интереса. То подразумева да сами грађани иницирају акцију, планирају је и

реализују.

Грађанска иницијатива је облик непосредног учешћа грађана у јавним пословима, односно у управљању заједницом. Њоме грађани предлажу скупштини општине да донесе потребне уредбе, да изврши измене статута или неког другог општег акта, да распише референдум.

Локална заједница. Чине је становници села, општине или града који заједно живе на одређеном простору и који су тиме природно упућени једни на друге. У локалној заједници људи заједно живе, заједно задовољавају животне потребе, заједно одлучују о питањима која су важна за њихову заједницу. У локалној заједници грађани политички делују и самостално одлучују о најважнијим питањима за живот и рад места у ком живе. Локална заједница се зато назива и локална самоуправа, што значи простор којим грађани самостално управљају.

Удружење грађана је организација коју формирају грађани у корист општег добра, која делује релативно независно од државе (и зато се зове невладина организација).

Власт је доносилац одлука које су обавезујуће за све припаднике заједнице (државе/републике или локалне заједнице). Овим одлукама се регулишу узајамни односи грађана и употреба ресурса на одређеној територији (општина, град, држава). Процес доношења одлука се одвија у институцијама власти према утврђеним правилима. Власт може бити законодавна, извршна и судска.

ЕВРОПСКА УНИЈА И ПРОЦЕС ЕВРОПСКИХ ИНТЕГРАЦИЈА

IT4.1-2

Времплов ЕУ

Процес изградње Европске уније започет је након Другог светског рата, са циљем да се осигура безбедност и благостање у Европи. Замисао је израсла на рушевинама два страховита рата. Стари систем политичког и економског ривалства међу државама допринео је сејању смрти и разарању огромних размера. Нови рат у Европи морао се спречити, било је потребно наћи неко решење, нешто ново – визионарско.

Године 1951. Француска, Западна (СР) Немачка, Италија, Белгија, Луксембург и Холандија потписале су у Паризу уговор којим се оснива **Европска заједница за угаљ и челик**. Током година, ЕЕЗ је нарасла од мале групе ових шест западноевропских држава до данашње Европске уније од двадесет и седам чланица и наставља преговоре са новим државама које су изразиле жељу да јој приступе, укључујући и Србију.

Заједница или партнерство?

Замислите да са групом пријатеља делите неку кућу. Сматрате да је добро да ствари обављате заједно (кување, журке, одлазак на одмор...), али сте установили правило да се ништа не предузима без пристанка свих укупана. Након неког времена схватите да, мада су ствари које радите заједно успешне, не чините баш много тога, јер је тешко постићи сагласност свих. Има још много ствари које би се могле обавити. Убрзо закључујете да би вам, дугорочно гледано, било боље да неке ствари ипак урадите, иако се са њима не слажу сви баш увек.

Прича о ЕУ је умногоме прича о томе како је растући број држава чланица решио да уради више уз избегавање ограничења строге једногласности. То је резултат низа споразума којим се јасно одређује шта европске институције смеју и треба да раде. Мада људи често мисле да је ЕУ налик парном ваљку који врши притисак на све народе да раде оно што не желе, она не може учинити ништа без пристанка већине својих чланица.

Како Европа функционише?

Европски парламент (ЕП) представља глас народа. Његов задатак је да учествује у усвајању предлога Европске комисије, тако што предлаже амандмане и води преговоре са Саветом ЕУ о томе шта треба да садрже коначни текстови прописа ЕУ.

Савет Европске уније: глас држава чланица. У Савету се чује глас влада држава чланица. Савет са седиштем у Бриселу, може да измени и допуни, усвоји или одбије предлоге нових закона. У зависности од теме која је на дневном реду, сваку државу представља министар одговоран за дату област – за спољне послове, финансије, социјалну политику, саобраћај, пољопривреду итд. Када се расправља о осетљивим темама, нпр. спољној политици, Савет је обавезан да донесе једногласну одлуку, што није увек лак задатак. Обично уз већину гласова. Веће државе чланице, попут Немачке, имају већи број гласова, а самим тим и већу моћ одлучивања од малих земаља, попут Малте. Међутим, мање државе имају додатне гласове, како не би били надјачани. Овај систем је познат као гласање квалификованом већином.

Европски савет: Подстицај за развој ЕУ. Европски савет је надлежан за основне политичке смернице и приоритете Европске уније. Европски савет чине председници држава или влада земаља чланица, председник савета и председник Европске комисије.

Европска комисија: Унапређивање заједничких интереса. Европска комисија (ЕК), са седиштем у Бриселу, извршни је орган ЕУ. Од ње потичу сви усвојени закони, а она контролише и како се државе чланице придржавају прописа усвојених на заједничком нивоу. Ако се прописи прекрше, Комисија има право да поднесе тужбу против конкретне државе Европском суду правде, где јој се, уколико буде проглашена кривом, могу изрећи високе новчане казне.

Европски суд правде: владавина права. Добро је познато да закони могу бити тумачени на више начина. Европски суд правде има мандат да осигура исправно и једнообразно тумачење закона унутар ЕУ. Суд се налази у Луксембургу, а именовани су по један судија

из сваке земље чланице. Одлуке овог суда су веома важне јер су коначне, тачније, њене одлуке не може оспорити ниједан национални суд земље чланице!

I T4.3- 4.

Како делује ЕУ

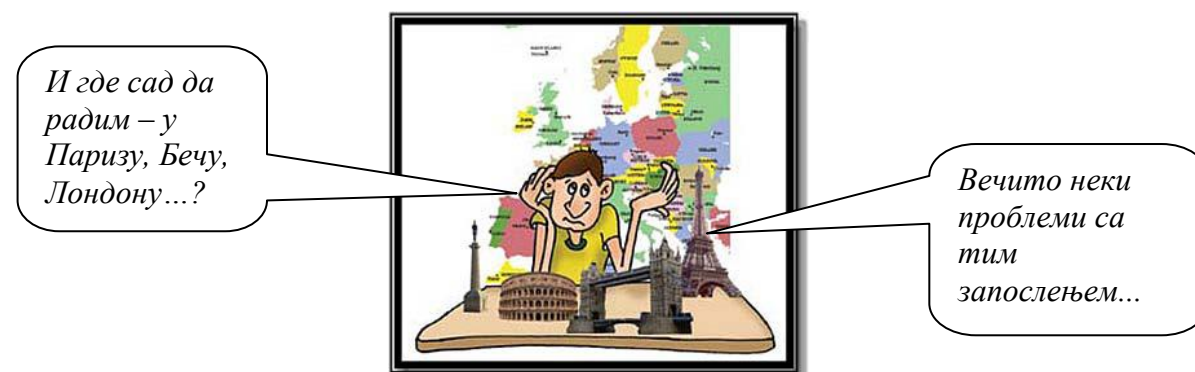
Европска заједница створена је како би државе чланице постале једно велико тржиште – налик тржишту Сједињених Америчких Држава – где људи и предузећа могу да се селе и послују као да су у једној земљи. Овакав циљ је назван јединствено тржиште и још увек представља суштински део активности Европске уније.

„Четири слободе“ омогућавају функционисање јединственог тржишта:

1) слободно кретање људи, 2) робе, 3) услуга и 4) капитала.

Али, шта оне значе у пракси за свакога у ЕУ?

☛ За појединце: право да живе, раде, студирају или се пензионишу у некој другој земљи ЕУ.

☛ За потрошаче: већа конкуренција води нижим ценама, док већи избор приликом куповине води вишем нивоу заштите.

☛ За предузећа: да послују преко граница знатно лакше и јефтиније.

Усклађивање (хармонизација) прописа

Европска унија одређује минималне стандарде квалитета и безбедности којих се сви произвођачи морају придржавати да би могли да изнесу своје производе на тржиште ЕУ. Тиме се обезбеђује либерализација у пословању и слободна конкуренција, уз заштиту потрошача.

Предузећа из Србије која наступају на тржишту ЕУ (и она која то тек намеравају) морају се придржавати свих стандарда ЕУ. Када Србија постане чланица ЕУ, закони и прописи ЕУ примењиваће се и у Србији, чиме ће се осигурати конкуренција и потпунија заштита потрошача

'Ајте ви у ту Европу без мене. Ако не дају да самном иду сир и мученица...

Ама могу. Само морају да буду прописно произведени и паковани!

Солидарност и јединство разноврсности

Стога ставове које има ЕУ када је реч о хуманости и моделу организације друштва подржава огромна већина њених грађана. Европљани цене богато наслеђе друштвених вредности, које укључује и веровање у поштовање људских права, социјалну солидарност, слободно предузетништво, праведну расподелу плодова економског раста, право на заштиту околине, поштовање културних, језичких и религијских различитости и хармоничног споја традиције и напретка.

Повеља Европске уније о основним правима садржи сва права која поштују данашње чланице ЕУ и њихови грађани. На овим вриједностима може се развити међусобни осећај повезаности између Европљана. Узмимо само за пример да су све земље ЕУ укинуле смртну казну.

ЕУ има 27 држава чланица и 23 службена језика, са којих и на које се свакодневно преводе хиљаде докумената. У моменту пријема нове чланице у ЕУ, појављује се потреба да се ангажује много преводаца са тог језика на све званичне језике ЕУ. Тако ће бити и са Србијом. Да ли размишљате о томе као о својој будућој професији?

Нетолеранција се неће толерисати

У Европској унији негује се став да се основна права морају поштовати, а разноликости посебно ценити. И поред тога, расизам, ксенофобија и нетолеранција и данас постоје у нашим друштвима.

Свака дискриминација заснована на било ком основу, као што је пол, раса, боја коже, етничко и социјално порекло, генетске карактеристике, језик, религија или уверење, политички или било који ставови, припадности националним мањинама, својина, рођење, инвалидитет, старост или сексуална оријентација је забрањена”.

Са своја 54 члана, Повеља о основним правима подразумева свеобухватну листу права укључујући:

- ☛ право на људско достојанство
- ☛ право на живот
- ☛ право на поштовање приватног и породичног живота
- ☛ право на глас и бити изгласан
- ☛ забрану ропства
- ☛ право на фер суђење
- ☛ право на слободно изражавање

**Колико су ова права важна у
Вашем животу?**

ТЕМА 5: ЖИВОТНЕ ВЕШТИНЕ

I T5.1

Зашто је важно слушати саговорника?

- Само пажљивим слушањем можемо да сазнамо шта је то што особа жели да нам саопшти;
- Слушањем друге особе показујемо да је поштујемо и уважавамо;
- Уколико пажљиво слушамо неку особу, већа је вероватноћа да ће касније и она нас саслушати;
- Слушање доприноси побољшању квалитета односа у којима се налазимо;

I T5.2 БАРИЈЕРЕ У КОМУНИКАЦИЈИ – шта нарушава комуникацију

1. НАРЕЂИВАЊЕ, КОМАНДОВАЊЕ:
« Боље би ти било да слушаш шта ти се каже »
2. МОРАЛИСАЊЕ, ПРОПОВЕДАЊЕ
« Када дођеш у школу, своје личне проблеме треба да оставиш код куће »
3. САВЕТОВАЊЕ, НУЂЕЊЕ РЕШЕЊА
« Боље распореди време, па ћеш моћи да завршиш све обавезе »
4. АРГУМЕНТИСАЊЕ
« Чињеница је да ти је остало још само месец дана до краја године »
5. ОСУЂИВАЊЕ, КРИТИКОВАЊЕ
« Зашто си чекао толико дуго да се градиво нагомила? »
6. ЕТИКЕТИРАЊЕ
« Ти си велика ленчуга! »
7. ИНТЕРПРЕТИРАЊЕ, АНАЛИЗА
« Ти у ствари хоћеш само да се извучеш и не радиш ништа »
8. ХВАЉЕЊЕ, САГЛАШАВАЊЕ

«Ти си веома способан, сигурно ћеш наћи решење»

9. ТЕШЕЊЕ

«Проћи ће то. И ја сам се тако осећала па је прошло»

10. ИСПИТИВАЊЕ, САСЛУШАВАЊЕ

« Мислиш да је задатак био тако тежак? Зашто си одустао, зашто ме раније ниси питао да ти помогнем?»

11. ПОВЛАЧЕЊЕ: «Хајде да причамо о нечему пријатнијем»

I T5.3: Фазе кроз које пролази сукоб између људи

1. Непостојање конфликта или латентни конфликт
2. Појављивање конфликта
3. Ескалација конфликта
4. Пат позиција, евентуално рат
5. Преговарање
6. Споразум и постизање решења
7. Постконфликтни период- помирење и грађење мира

I T5.4 ПРИЧА О ЕКСЕРИМА У ОГРАДИ

Једном беше један мали дечак који је имао лошу нарав. Његов отац му је дао кесу пуну ексера и рекао му је да сваки пут кад побесни и изгуби контролу над собом - закуца један ексер у ограду.

Првога дана дечак је закуцао 37 ексера у ограду. Током следећих неколико месеци он је научио да контролише свој бес и број укуцаних ексера полако се смањивао. Открио је да је лакше контролисати своју нарав, него закуцавати стално ексер у ограду.

И тако је дошао дан, да током целог дана ниједном није побеснео. Рекао је то свом оцу, а отац му је рекао да сваког дана у коме буде успео да контролише своје понашање - из оgrade ишчупа један ексер.

Дани су пролазили и једнога дана дечко је био у стању да каже свом оцу да је почупао све ексере. Отац је узео сина за руку и одвео га до оgrade. Рекао му је:

"Добро си то урадио, сине мој, али погледај сада све те рупе у огради. Ограда више никад неће бити иста. Када у бесу кажеш неке ствари, оне остављају ожиљак, као што су ове рупе у огради. Можеш човека убити ножем и извући нож и није важно колико пута после тога кажеш да ти је жао, ране остају."

Ово је прича са поруком о томе колико је важно да човек одмери сваку реч пре него што је изговори.

Комуникација – размена информација између две или више особа

Конфликт – сукоб

Унутрашњи конфликт – конфликт унутар особе који настаје услед сукоба различитих потреба

Спољашњи конфликт – конфликт који се дешава између две или више особа

Вербална комуникација – комуникација помоћу говора

Невербална комуникација – комуникација без речи, „говор тела“

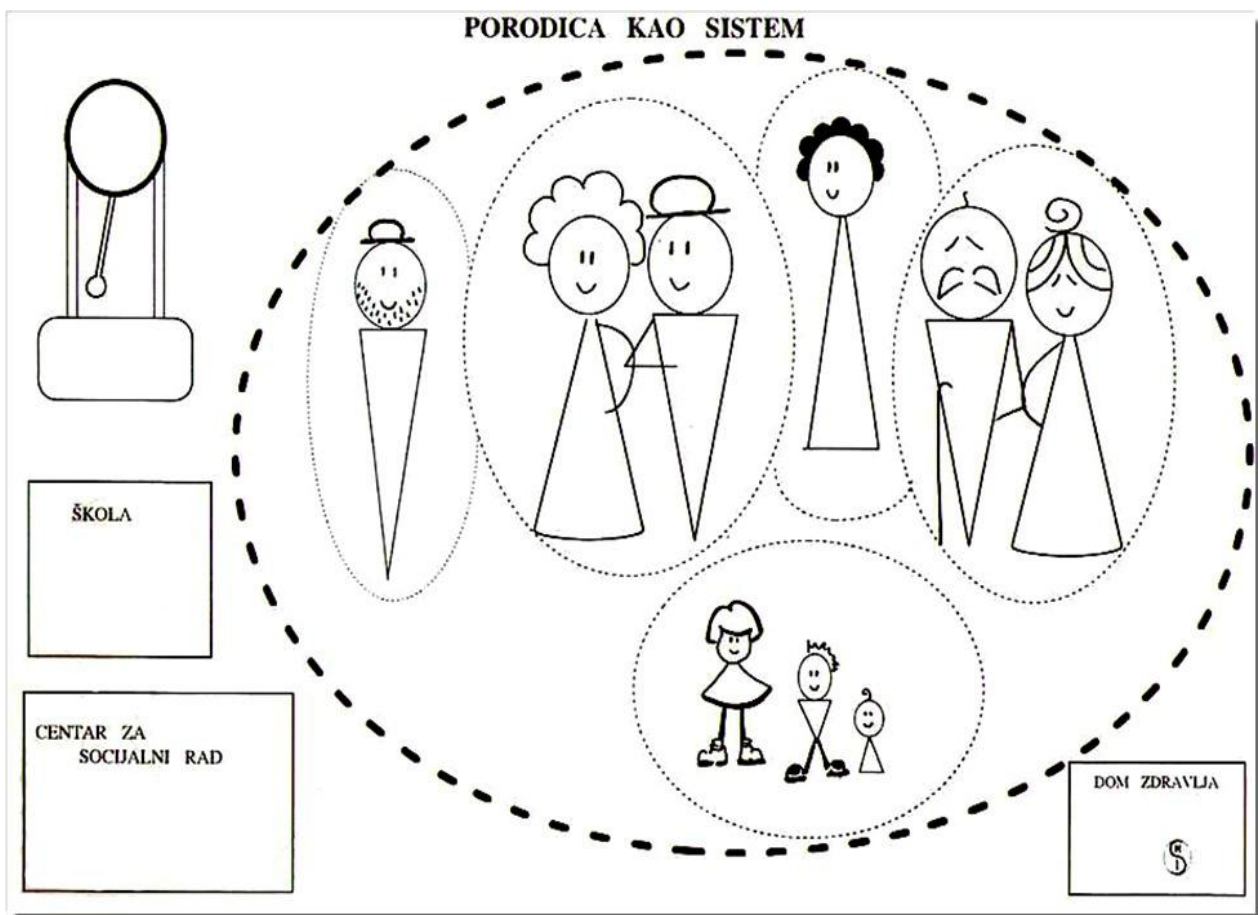
Активно слушање – слушање са жељом да чујемо туђе потребе, жеље и хтења

ТЕМА 6: ПОРОДИЦА КАО СИСТЕМ

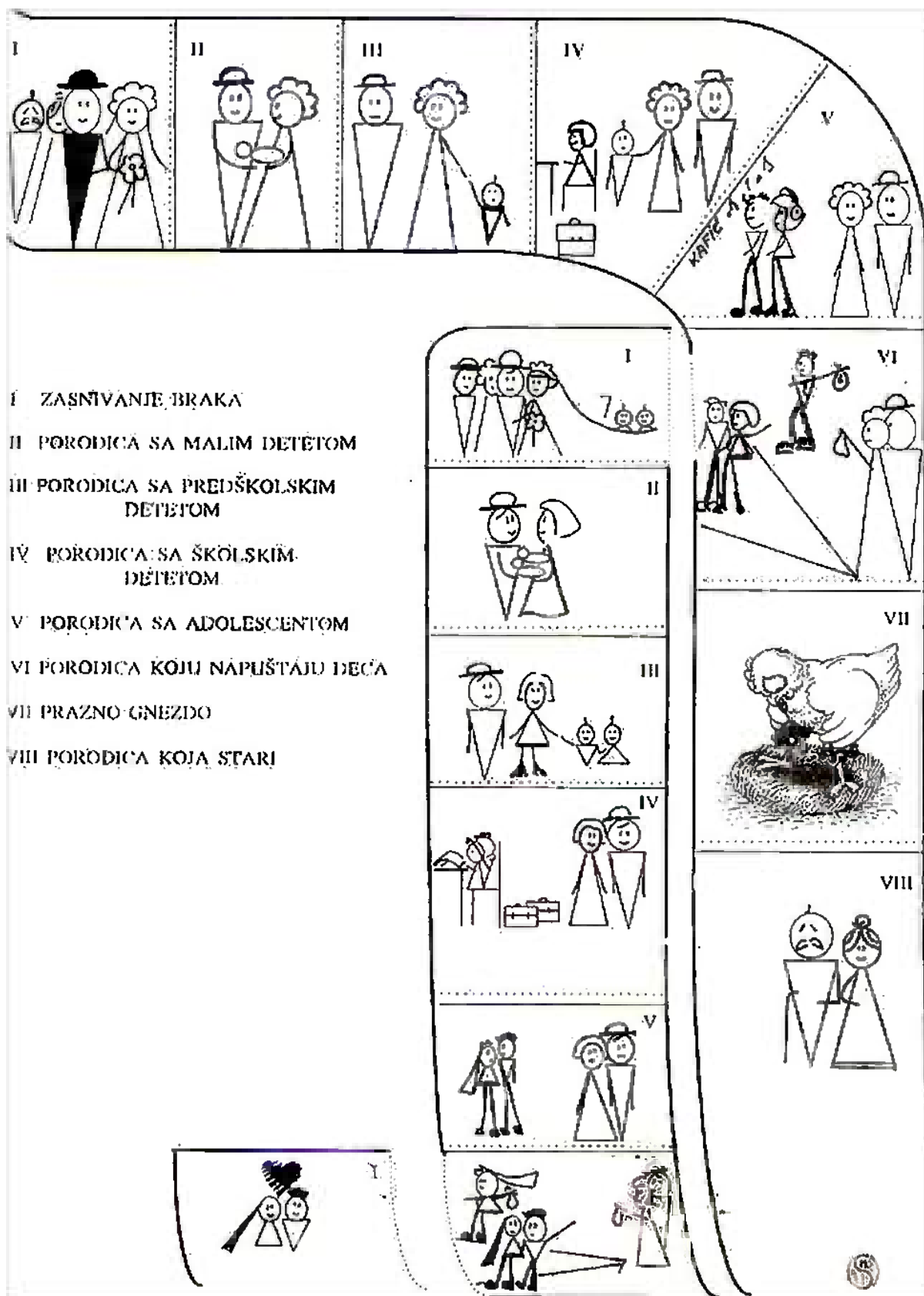
I T6.1

Породица као систем – слика

I T6.3. Породични циклуси

Т6.5. Карактеристике здраве и дисфункционалне породице

Здрава породица	Дисфункционална породица
✓ Јасне границе међу генерацијама, породице према спољњој средини и међу породичним субсистемима ✓ Прихватају се разлике и знају се индивидуалне границе и улоге ✓ Комуникација је јасна, а амбиваленција и неслагање отворено се испољавају ✓ Развијена вештина договарања ✓ У односима преовладава радост и топлина, хумор је присутан ✓ Правила и ред си свима познати, стабилни али не крути ✓ Стабилна родитељска коалиција ✓ Развијени адаптивни механизми реаговања на одрастање и осамостаљивање деце, промена улога, губитке и смрт блиских особа ✓ Вредносни систем породице саображен култури и традицији	▪ Поремећене границе међу субсистемима ▪ Хаотична организација породичног живота ▪ Нејасне комуникације и одсуство вештине договарања ▪ Ниски потенцијали адаптације породице на одрастање и осамостаљивање деце ▪ Недостатак заједништва, сагласности по битним питањима, емоционална неповезаност ▪ Недостатак подршке, солидарности и сарадње, превласт негативних осећања ▪ Хаотична структура моћи, присутни савези двоје против трећег

Породица – специфична друштвена група коју везују сродничке релације, блискост и интимност међу члановима

3 модела организације породичног живота:

Ригидан тип – традиционална подела улога по годинама, полу и узрасту, патријархална расподела моћи-ауторитет мушкарца, строга и ограничена правила понашања, ограничена комуникација међу члановима;

Флексибилан тип – подела улога према способностима и интересовањима, егалитарни распоред моћи, јасна али променљива правила која узимају у обзир различитост ситуација, отворена и јасна комуникација међу члановима;

Хаотичан модел – недефинисане улоге, нејасна правила понашања, дифузна и хаотична комуникација;

Породични циклуси – различите фазе у развоју породице у којима постоје различити задаци

Здрава породица – породица која зна и може да се суочи са проблемом, што представља елемент раста и развоја

ТЕМА 7: УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА ПОРОДИЧНОГ ЖИВОТА И РОДИТЕЉСТВА

I T7.1.

Претпоставке успешне поделе родитељских улога и одговорности

- ✓ Експлицитни и имплицитни договор који подразумева слагање у погледу општих васпитних циљева, вредности и вредносних оријентација (усмереност ка школском и образовном постигнућу, изградњи моралних стандарда, подстицање осамостаљивања и сл.)
- ✓ Договор о стратегији реализације ових циљева, уз допуштене индивидуалне разлике
- ✓ Договор о ситуационо-практичним питањима подељене бриге о деци
- ✓ Традиционално и савремено родитељско деловање (традиционално је васпитање препуштено мајци, а отац је невидљиви ауторитарни васпитач)
- ✓ Породични односи и партнерско родитељство (подељене улоге и одговорности у васпитању деце не могу се одвојити од укупних односа у породици)

I T7.2

Карактеристике три основна васпитна стила:

Индикатори три основна васпитна стила:

- ☛ **Ауторитарни** – увођење јаке контроле и ограничења, високо уплитање у живот детета. То су строги родитељи који избегавају да покажу емоције.
- ☛ **Либерални** – допуштање великих слобода детету, страх да свако ограничење за дете представља фрустрацију. То су благи родитељи који имају топле односе са децом.
- ☛ **Демократски** – уважавање детотових потреба, али без занемаривања властитих. Комуникација са дететом је равноправна, при чему родитељи имају свест о томе да су они зрелији и одговорнији. Родитељи су топли и благи, али одлучни и јасни у ставовима.

I T7.3 Ситуације за препознавање грешака у кажњавању

„У девет у кревет“

Љута због закашњавања у школу, мајка је кратко пресудила да њена ћерка и син од сутра иду у девет у кревет.

„Ништа од патика“

Откривши да син пуши, мајка му саопштава: страшно си ме разачарао. Ништа од твојих патика“.

„Или-Или“

Дечак који је добио кеца из математике, каже другу: Не знам шта ће ми матори урадити. Једном су ме пребили од батина, прошли пут ништа, а сада могу да ми забране да играм кошарку.“

„Омиљене ствари“

Разљућена што јој је ћерка разбила вазу, мајка бесно узима и цепа њен омиљени стрип уз повике: „Научићу ја тебе да чуваш ствари“.

„Распуст у граду“

Увређена свекрвиним пребацивањем, мајка је забранила деци да распуст проведу код баке на селу, иако зна колико тамо уживају“.

„Пас је отишао“

Незадовољна што девојчицане брине о псу, мајка одлучује да је „научи памети“ и пса поклања рођацима на селу.

I T7.4 Хијерархија потреба

- ❖ Потреба за остваривањем себе (постати оно што јесмо и што можемо)
- ❖ Потреба за знањем и разумевањем ствари
- ❖ Потреба за стицањем самопоуздања и самопоштовања
- ❖ Потреба за љубављу и припадањем
- ❖ Потреба за сигурношћу
- ❖ Физичке потребе

I T7.5 Шта утиче на успех детета у школи:

1. Интелекталне и друге способности детета
2. Емоционална стабилност, сигурност и самопоуздање
3. Марљивост и развијене радне навике
4. Добра припремљеност за школу

5. Развијене социјалне релације детета са вршњацима
6. Социјалне способности, навике и вештине
7. Захтеви и очекивања родитеља
8. Образовни статус родитеља
9. Родитељска помоћ и подршка детету
10. Добра породична клима

I T7.6. Исходи сукоба родитељ – дете

Неизбежни сукоби: родитељ победник

У односу према детету овакви родитељи примењују своја права, ауторите и моћ, верују у забране, намећу ограничења, очекују покорност, служе се казнама;

Код сукоба са дететом: родитељ одлучује о решењу, решење саопштава детету, убеђује дете да прихвати решење, ако га не убеди користи моћ, контролише извршење=родитељ побеђује;

Последице по дете:слаба мотивација за извршење одлуке, осећај гнева, спутава се самодисциплина и одговорност, послушност, конформизам као позитивно понашање;

Неизбежни сукоби: побеђени родитељ

У односу према детету овакви родитељи дају деци много слободе, не постављају ограничења, не примењују мере ауторитета, сматрају да је штетно фрустрирати дете у његовим потребама;

Код сукоба са дететом дете има решење, саопштава га родитељу, убеђује родитеља, примењује моћ и манипулацију= дете побеђује;

Последице по дете: уче како да манипулишу родитељима, родитељима усађују осећај кривице, егоистична деца, проблем у сусрету са ауторитетним институцијама и групама, несигурност у родитељску љубав, инвентивна деца уз високу цену;

Неизбежни сукоби:благ али одлучан родитељ

У односу према детету: благ, али одлучан у захтевима; поштује потребе дететане занемарујући сопствене; изграђује заједничка правила; уместо обликовања детета обликује однос; ауторитет моћи замењује ауторитетом вредности;

Код сукоба са дететом: родитељ и дете учествују у проналажењу решења прихватљивог за обоје, сарадња открива прави проблем који је у основи сукоба па се налази адекватно решење, решење предлаже један или обоје, бира се решење прихватљиво за обоје;

Последице по дете: постоји велика мотивација да се изврши решење, дете разуме да је решење и његово решење, развија се осећај одговорности за преузето решење, поверење у дете рађа поуздану особу, развија се позитивно осећање јер нико није повређен,продубљује се квалитет односа.

Васпитни стилови: ауторитарни, либерални и демократски

Дечије потребе (хијерархија потреба)

Исходи сукоба родитељ – дете: родитељ победник, побеђени родитељ и благ, али одлучан родитељ

ТЕМА 8: ЗДРАВСТВЕНО ОБРАЗОВАЊЕ КРОЗ ЖИВОТНЕ ВЕШТИНЕ

I T8.1

Картице за процену степена ризичности понашања

	<i>Старији и искусан партнер</i> – често се ставља у категорију «без ризика», занемарујући чињеницу да искуство старијег партнера подразумева да је он претходно имао односе са већим бројем партнера и да тиме спада у групу ризичну за преношење инфекција.	
	<i>Полни однос са партнером који до тада није имао полне односе</i> - у овом случају је ризик за преношење полнопрениосивих инфекција минималан, али постоји ризик од трудноће.	
	<i>Честе промене партнера и склоност да се сексуални односи остварују са непознатим особама</i> - с обзиром на чињеницу да вероватнаћа добијања ППИ расте са повећањем броја сексуалних партнера, а посебно са непознатим партнерима, овде је ризик јако велик. Овакво понашање указује и на емотивну незрелост особе.	
	<i>Полни однос са наркоманом</i> - истраживања су показала да се наркомани често неодговорно понашају и да способност расуђивања опада због употребе дрога, као и да неке дроге доводе до повећања сексуалне жеље и истовремено слабљења одговорности. Због свега наведеног, ризик је јако висок.	

	Претходно знање о контрацепцији и однос према контрацепцији-важно је нагласити да су жене подложније поремећајима репродуктивног здравља и да се од њих очекује да предузму мере заштите и одговорност за употребу контрацепције. Додатна отежавајућа околност постоји код жена са традиционалним културним обрасцем, који им не дозвољава право на избор и које с често због очувања везе повинују жељама и одлукама мушкарца.	
	Стил живота- стил живота не мора непосредно имати везе са добијањем ППИ. Неосмишљено коришћење слободног времена, полни односи под утицајем алкохола и дроге, полни односи на журкама и слично повећавају ризик од добијања ППИ и нежељене трудноће.	

I T8.2 : Последице пушења

- Пасивно пушење се састоји од две врсте дима: главни дим који представља дим који пушачи удишу и издишу и споредни дим који долази са цигаре која сагорева и чини 85% дима у просторији у којој се пуши.
- Жене непушачи, удате за мушкарце пушаче, имају 40% већу шансу да оболе од рака плућа од жена удатих за непушаче.
- Пасивно пушење повећава ризик од настанка рака плућа између 20% и 30, асрчаних за 23%.
- Ефекти пасивног пушења који се могу одмах приметити: кашаљ, главобоља, иритираност ока, запаљено грло, кијање, мучнина, аритмија
- Дуготрајни ефекти пасивног пушења: Погоршање проблема дисајних путева, алергије, астма, повећан ризик болести срца.

- Деца пушача имају већу шансу да оболе од бронхитиса и запаљења плућа, нарочито током прве године живота
- Смањивање количине дуванског дима на радним и јавним местима благотворно утиче на здравље и пушача и непушача.
- Страствени пушачи имају 24% већу шансу да умру од рака плућа у односу на непушаче.
- Престанком пушења организам се врло брзо опорави; већ после 20 минута вредност пулса се враћа на нормалу; после 48 сати чула мириса и укуса се изоштравају; до 3 месеца побољша се циркулација крви и плућна функција се повећа 30%, а после 5 година проценат смртности пада до процента који се бележи код непушача, а смртност од рака плућа опада и на пола пута је до вредности код непушача.

Т8.3.Истине и заблуде о коришћењу дрога

Истине о коришћењу дрога:

- Кокаин – јака психичка зависност, слаба физичка зависност
- Кокаин доводи до озбиљних психичких поремећаја
- Свака дрога је опасна без обзира на порекло
- Марихуана - смањење памћења и психичка зависност
- Екстази - психичку зависност и психијатријске сметње
- Седативи брзо стварају психичку и физичку зависност
- Кобинација седатива са другим дрогама је јако опасна

Заблуде о коришћењу дрога:

- о Кокаин је добар за мршављење
- о Кокаин повећава сексуалну моћ
- о Опасно је само интравенско узимање хероина
- о Узимање хероина се може користити
- о Марихуана не изазива зависност
- о Марихуана је мање опасна од дувана
- о Марихуана подстиче добро расположење
- о Екстази повећава сексуално уживање
- о Седативи ретко изазивају зависност
- о Седативи нису опасни јер се купују у апотекама

- o Стероиди дају сангу
- o Стероиде користе успешни спортисти

I T8.4 Истине и заблуде о ХИВ/АИДС-у

1. АИДС или СИДА представља синдром стеченог губитка имунолошке одбране организма и то је последњи и најтежи стадијум ХИВ инфекције	2. Скраћеница АИДС потиче од Acquired Immune Deficiency (енглески), што значи синдром стеченог губитка имунитета. СИДА има исто значење и на нашем језику.
3. ХИВ је скраћеница за вирус хумане имунодефицијенције, који је узрочник ХИВ инфекције, односно СИДЕ.	4. Одмах након инфекције особа која је добила ХИВ испољава симптоме болести и има пуну клиничку слику АИДС-а
5. ХИВ позитивна особа може годинама да нема никакве симптоме болести, најчешће се осећа сасвим добро и најчешће није свесна да је инфицирана.	6. Клинички симптоми-манифестације ХИВ инфекције се јављају одмах након уласка ХИВ-а у организам, одмах након инфицирања.
7. Клинички симптоми се јављају у просеку тек после неколико година од инфекције (најчешће 7 до 10, па и више) и тек када крене клиничка слика болести, кажемо да је особа оболела од сиде.	8. Почетак епидемије ХИВ/АИДС-а везује се за 1981. годину када је Центар за контролу болести у САД, дефинисао појаву до тада непознатог обољења-АИДС.
9. Сексуални начин преношења ХИВ инфекције постаје све доминантнији пут преноса за ХИВ у нашој земљи.	10. Узрочник ХИВ инфекције и сиде је бактерија.
11. Узрочник ХИВ инфекције је вирус који има све карактеристике ретровируса.	12. ХИВ напада црвена крвна зрнца.
13. ХИВ напада бела крвна зрнца и то лимфоците и тако улази у ћелију.	14. Период прозора је време од инфекције до појаве клиничке слике.
15. Временски период од момента када се догодила инфекција до дана када се тестовима могу открити антитела на ХИВ назива се период прозора. У том периоду се не могу доказати антитела која су специфична за ХИВ. Она се најчешће могу доказати око 2 до 3 месеца након инфекције.	16. У току периода прозора ХИВ се не може пренети на другу особу.

17. У периоду прозора постоји инфекција и инфицирана особа је способна да пренесе вирус другој особи, а уобичајено тестирање не открива присуство антитела.	18. Клинички симптоми се јављају одмах након периода прозора, тј. око два месеца након инфекције.
19. Клинички симптоми се јављају у просеку тек после неколико година (7 до 10, па и више) од инфекције, мада се ретко, када постоје и друге инфекције, могу испољити и после неколико месеци.	20. Опортунистичке инфекције су инфекције које се јављају код особа које су имуне на ХИВ инфекцију.
21. Опортунистичке инфекције су инфекције које се јављају као последица пада отпорности организма, најчешће изазване нјабаналнијим микроорганизмима. Микроорганизми који изазивају опортунистичке инфекције, по правилу не изазивају обољења код здравих особа.	22. Нездрав начин живота, неспавање, нередовна и неадекватна исхрана, стресови, постојање других инфекција или болести, пре свега ППИ, могу веома убрзати појаву клиничких симптома.
23. Данас постоји ефикасна вакцина против ХИВ-а.	24. За сада не постоји ефикасна вакцина против ХИВ-а.
25. Како је вирус ХИВ пронађен у готово свим телесним течностима ХИВ позитивне особе, укључујући и зној, сузе и пљувачку, преко свих ових течности се вирус преноси са особе на особу.	26. Иако је вирус ХИВ пронађен у готово свим телесним течностима ХИВ позитивне особе, укључујући и зној, сузе и пљувачку, телесне течности преко којих се ХИВ може пренети су: крв, сперма и перејакулаторна течност, вагинални секрет и мајчино млеко.
27. Најмања количина вируса која је потребна да би се нека инфекција пренела назива се – минимална инфективна доза.	28. ХИВ се не преноси: руковањем, коришћењем истих просторија, коришћењем телефона, компјутера и другог прибора заједничке употребе.
29. ХИВ се преноси: коришћењем заједничког прибора за јело, коришћењем истог прибора за пиће, спавањем у истом кревету, грљењем и љубљењем, коришћењем истог купатила и пешкира.	30. ХИВ се не преноси: коришћењем заједничког прибора за јело, коришћењем истог прибора за пиће, спавањем у истом кревету, грљењем и љубљењем, коришћењем истог купатила и пешкира.
31. ХИВ се преноси: купањем у базену и бодима инсеката.	32. ХИВ се не преноси: купањем у базену и убодима инсеката.
33. Данас не постоји никаква терапија која може продужити живот ХИВ позитивним особама.	34. Данас се употребљава већи број лекова, најчешће у комбинацији више лекова истовремено- три или четири.

35. Три начина преношења ХИВ инфекције су: сексуални контакт, инфицирана крв (најчешће употребом истог шприца) и са мајке на дете током трудноће, порођаја и дијења, уколико је мајка ХИВ позитивна.	36. Веома је лако препознати особу која има ХИВ инфекцију.
37. ХИВ позитивна особа се ни по чему не разликује од особе која нема ХИВ инфекцију.	38. Инфекције које се преносе сексуалним контактом (али могу и путем заражене крви), зову се сексуално преносиве инфекције или полно преносиве инфекције.
39. Најчешће ППИ у нашој средини су: хламидија, кондиломи, гонореја/трипер, генитални херпес, сифилис, инфекција стидним вашим хепатитис Б, Ц и ХИВ	40. ППИ-полно преносиве инфекције искључиво изазивају бактерије.
41. Полно преносиве инфекције могу бити изазване различитим микроорганизмима: бактеријама, вирусима, паразитима, гљивицама и протозоама.	42. Полно преносиве инфекције се најчешће преносе незаштићеним сексуалним односом, као и путем крви. Трудне жене могу пренети инфекцију на бебу још током трудноће или при порођају. Постоје инфекције које се преносе и директним додиром или преко загађених предмета (стидне ваши, трихомонијаза).
43. Симптоми полно преносивих инфекција су најчешће праћени тегобама: секрет из пениса, вагине или ануса; пецкање и болови током мокрења; белиочасте наслаге; крварење током или након односа; болови у доњем делу трбуха.	44. Најбоља заштита од полнопреносивих инфекција је контрацептивна пилула или контрацептивне пене.
45. Најбоља заштита од полно преносивих инфекција је кондом. Имати однос без кондома значи имати однос са свим претходним партнерима тог партнера, као и партнерима њихових претходних партнера...	46. Уколико особа посумња да има неку од полно преносивих инфекција, може се и сама лечити неким од јачих антибиотика.
47. Дијагнозу сексуално преносивих инфекција може дати искључиво лекар након анамнезе, прегледа и различитих тестирања. Последице неправилног лечења моћу бити веома тешке, као што су неплодност или рађање инфициране деце.	48. Ризичан сексуални однос је сваки однос без употребе кондома, ступање у сексуални однос са непознатом особом, везе за једну ноћ, ступање у сексуални однос под дејством дрога или алкохола. Такође, често мењање партнера повећава ризик од полно преносивих инфекција.
49. Кондом није довољно поуздано средство за заштиту од ХИВ инфекције и полно преносивих инфекција	50. Кондом је једино поуздано средство које истовремено штити од ХИВ инфекције, свих полно преносивих инфекција и трудноће.

Ризичан сексуални однос- сексуални однос без заштите који може довести до инфекција, болести или нежељене трудноће

Полно преносиве инфекције – инфекције које се преносе сексуалним контактом
ХИВ- вирус хумане имунодефицијенције

АИДС – тешка, смртоносна болест коју изазивавирус ХИВ-а

Период прозора – период у коме постоји инфекција, када је инфицирана особа способна да пренесе вирус другој особи, а уобичајеним тестирањем се не може још увек открити инфицираност

Асимптоматски период – период који траје од почетка инфекције док се не појаве први симптоми болести

Минимална инфективна доза – најмања количина вируса која је потребна да би се нека инфекција пренела

Пасивно пушење – удисање загађеног ваздуха око непущача, било да је загађен цигаретом, лулом или димом који пушач издише

Алкохолочар – особа која је немоћна да престане са пићем и која је зависна од алкохола

Дрога – хемијска материја која уношењем у организам мења психичку структуру и утиче на расположење, мишљење, осећаје и понашање

Зависност – осећање принуде да се узме дрога, отежана контрола над узимањем дроге

Апстиненцијални синдром (криза) – скуп психичких и физичких тегоба које се јављају по престанку узимања дроге